

Huumeiden käyttäjien terveys- ja sosiaalineuvonta Naantalissa

Työryhmä:

Sanna Suominen Terveystenhoitaja

Krista Lohja Terveystenhoitaja

Kristian Kallio Ylilääkäri

Jaana Nylund Asumispalveluohjaaja

Katja Ristilehto Sosiaaliohjaaja

Jutta Merilahti Sosiaalityönjohtaja

Terveys- ja sosiaalineuvontatyö on laissa määriteltyä toimintaa:

Terveystenhoitolain 13 § mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sairauksien ehkäisyä tukevaa terveysneuvontaa. Terveystneuvonta on sisällytettävä kaikkiin terveydenhuollon palveluihin.

Sosiaalihuoltolain 6§ todetaan neuvonnasta ja ohjauksesta: Kunnan asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä mm. erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Neuvontaa ja ohjausta järjestäessään sosiaalihuollon on tarvittaessa toimittava yhteistyössä terveydenhuoltolain ([1326/2010](#)) 13 §:ssä tarkoitettua terveysneuvontaa järjestävän perusterveydenhuollon sekä muiden toimialojen kanssa.

Sosiaalihuoltolain 24 § mukaan päihdetyöllä vähennetään ja poistetaan päihteisiin liittyviä hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä sekä tuetaan päihteettömyyttä. Sosiaalihuollossa tehtävä päihdetyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun kunnassa tehtävän päihdetyön ja mielenterveystyön kanssa.

Terveys- ja sosiaalineuvonnan perustehtävät

- Huumausaineiden ja päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen minimointi
- Kontaktien luominen asiakkaisiin
- Asiakkaiden voimaannuttaminen
- Asiakkaiden tarpeiden mukainen neuvonta ja ohjaus
- Ruiskujen ja neulojen vaihto-ohjelmat

Terveys- ja sosiaalineuvonnan sisältö sekä tavoitteet

Terveys- ja sosiaalineuvontapisteiden tehtävänä on tarjota asiakkailleen huumeisiin ja päihteisiin liittyvää terveysneuvontaa. Terveysneuvonta perustuu haittoja vähentävään työotteeseen jonka tavoitteena on asiakkaiden kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuva tiedon jakaminen liittyen turvallisempaan ja elimistöä säästävämpään pistämiseen ja päihdekäyttöön, edellyttämättä kuitenkaan päihteettömyyttä. Haittojen vähentämisen avulla pyritään saamaan asiakkaat ajattelemaan ja sitä kautta muuttamaan riskikäyttäytymistään.

Terveys- ja sosiaalineuvontapisteissä on mahdollisuus saada ohjausta ja neuvontaa mm. terveyspalveluihin, hammashoitoon, sosiaalipalveluihin, etuuksiin, asumiseen ja lastensuojeluun liittyvissä asioissa.

Sosiaalineuvonnassa pääpaino kohdistuu sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja vähentämiseen. Ohjauksen ja neuvonnan lisäksi toimipisteissä on mahdollisuus keskusteluapuun. Työntekijän kanssa on mahdollista keskustella eri elämäntilanteisiin liittyvistä asioista.

Terveys- ja sosiaalineuvonnan keskeisenä tavoitteena voidaan pitää elämäntaitojen ja elämänhallinnan sekä arjen sujuvuuden että sosiaalisen hyvinvoinnin, osallisuuden ja toimintakyvyn vahvistamista niin ohjauksen, neuvonnan ja tuen sekä kuntoutuksen keinoin.

Terveys- ja sosiaalineuvonta on kiinteä osa Naantalın Sosiaali- ja terveysviraston peruspalveluiden toimintaa. Neuvontapisteiden arkinen työ on Naantalın psykososiaalisen, moniammatillisen, yksikön toimintaa. Se on asiakkaan kanssa yhdessä tekemistä, konkreettista opastamista, aktivoimista ja motivoimista. Se on yksilön kasvupotentiaalin tukemista ja vastuullisen aikuisuuden kehittymisen mahdollistumista. Työ on lähityötä asiakkaan kanssa. Työskentelyssä kartoitetaan asiakkaan arkitodellisuutta ja toimintakykyä ja tuetaan asiakasta suunnitelman tavoitteiden saavuttamisessa. Terveys- ja sosiaalineuvontatyössä ollaan kuntouttavan ja jalkautuvan työotteen käytäntöön viejiä sekä asiakkaan arkielämän asiantuntijoita. Työ on palveluohjausta, asiakkaan rinnalla kulkemista. Se on kokonaisvaltaista ohjausta ja työskentelyä yhdessä asiakkaan kanssa pulmallisissa tilanteissa. Työ on arkipäivän käytäntöjen ja taitojen ohjausta ja opettelua asiakkaan voimavarojen ehdoilla. Työskentely on luottamuksellista toimintaa, jossa toimitaan asiakkaan ehdoilla ja osittain hänen omalla maaperällänsä. Sosiaalineuvonnassa viranomaiset näkevät jalkautuvina työntekijöinä asiakkaan arjen todellisempana ja kokonaisempana kuin toimistossa työskennellessä on mahdollista.

Terveys- ja sosiaalineuvontatyötä tarvitaan antamaan ihmisille toivoa paremmasta elämästä. Pohjimmiltaan toiminnassa on kyse ihmisen kohtaamisesta, turvallisuuden tunteesta ja kuulluksi tulemisesta.

Toiminnan avulla pyritään

- vähentämään yksilö- ja yhteiskunnallisella tasolla:
 - terveyshaittoja
 - päihteiden sekakäyttöä
 - piikkikäyttöä
 - yliannostuksia
 - rikollisuutta
 - ympäristöhaittoja
 - asunnottomuutta
 - palveluiden ulkopuolelle jäämistä
 - huono osaisuuden ylisukupolvista siirtymistä
- lisäämään asiakkaiden tietoa terveydestä ja ehkäisemään tartuntatautien leviäminen niin huumeiden käyttäjien kuin valtaväestönkin keskuudessa.
- pienentämään huumeiden ja päihteiden käytön aiheuttamia kustannuksia suoraan ja välillisesti. (Yhden HIV positiivisen lääkkeiden vuosikustannukset n. 16 000 € ja suorat hoitokustannukset 160 000 €. C-hepatiitin hoito maksaa 50 000 - 80 000 €, Normaali tehohoitopäivä Tyksissä 2600 €, esim. 4 päivän tehohoitojakso 10 400€, Vuodeosastopäivän hinta Tyksissä n. 350 €. Kahden viikon hoitojakso pistoinfektion vuoksi n. 4900 €.)

Terveys-ja sosiaalineuvontatyön vaikuttavuus

- Sairaalahoitojaksojen väheneminen
- Kontakti käyttäjiin
- Palveluihin ohjauksen mahdollisuus
- Asiallisen tiedon välittäminen
- ”Kentätiedon” saaminen asiakkailta
- Huumeiden käyttöön liittyvien tapojen ja uskomusten muuttaminen
- Tartuntatautien leviämisen ehkäiseminen
- Ajatus-/käyttäytymismuutoksen aikaansaaminen
- Arvostava vuorovaikutus mahdollistaa uudenlaisen ajattelutavan asiakkaalle
- Asiakkaiden osallisuuden lisääntyminen

Tämän hetken tilanne Naantalissa

Päihteiden käyttömaailma on viime vuosina muuttunut Suomessa paljon. Enää ei puhuta mietoista tai vahvoista huumeista kuten ennen. Esim. kokeneet päihdekäyttäjät kokevat kannabiksen nykyisin vahvemmaksi kuin esim. amfetamiinin, johtuen huumausaineiden valmistamisen ja kasvattamisen menetelmien muuttumisesta. Lisäksi enenevissä määrin lisääntyneet muuntohuumeet ja synteettiset johdannaiset ovat muuttaneet päihdekäyttötrendejä huimaa vauhtia. Huumausaineet ovat tulleet lähemmäs ja helpommin saataville. Tämä muutos on tuonut rinnalleen voimakkaasti myös mielenterveyden ongelmat ja huono-osaisuuden kasautumisen jo hyvin nuorella iällä. Tämä kehityskulku on vaatinut sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiltä muutosvalmiutta ja kykyä tehdä työtä hyvinkin eri tavoin miten on totuttu. Vaikuttavuutta ja kustannussäästöä saavuttaakseen on ammattilaisten

mentävä asiakkaiden luokse ja tehtävä työtään asiakkaiden kanssa yhdessä asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

Naantalilaisten huumeiden käyttäjien terveysneuvonta on järjestetty ostopalveluna Millissä Turussa. Millissä asioi vuositason noin 30 naantalilaista huumeiden käyttäjää. Perustason työntekijöiden ja palvelun piirissä olevien huumeita käyttävien ihmisten mukaan Naantalissa on tämän lisäksi suuri joukko huumeidenkäyttäjiä, jotka ovat palvelun ulkopuolella. Päihteitä käyttävät asiakkaat kokevat usein, etteivät peruspalvelut tavoita heitä tai kykene auttamaan heitä. Millissä käynnit tuntuvat haasteellisilta pitkän välimatkan takia, apteekin pistovälinevalikoimat koetaan puolestaan hintavaksi. Käytettyjen pistovälineiden asianmukainen hävittäminen tuntuu hankalalta tai lähes mahdottomalta.

Etsivältä nuorisotyöntekijältä saadun tiedon mukaan varsinkin alle 29-vuotiaiden huumausaineiden käyttäjien kohtaaminen ja palveluiden piiriin saattaminen on erityisen haasteellista. Lastensuojeluun on viimeisen vuoden aikana tullut entistä enemmän ilmoituksia yksittäisistä alaikäisistä huumausaineiden käyttäjistä. Vanhemmat huumeiden käyttäjät ovatkin ilmaisseet erityisen huolenaiheen nuorista ja heidän riskikäyttäytymisestään.

Naantalissa havaitaan ajoittain useita pistoinfektio- ja sukupuolitautiepidemioita huumausaineiden käyttäjien keskuudessa. Lisääntynyt muuntohuumeiden käyttö on entisestään vaikeuttanut huumetilannetta, mikä näkyy mm. asunnottomien määrän kasvussa. Lisäksi ajoittain keskusteluun nousee esimerkiksi maastosta, lasten leikkipaikoilta ja koulujen pihoilta löytyneet huumeneulat ja -ruiskut.

Suunnitelma:

- aloitetaan terveys- ja sosiaalineuvonta päihteiden ja huumeidenkäyttäjille Naantalissa. Työskentelyssä mukana ovat korjaavan päihdetyön kaksi terveydenhoitajaa ja kaksi sosiaalityön ohjaajaa. Tavoitteena olisi pitää pistettä auki joka viikko yhtenä päivänä klo 14-16 päivätoimintakeskus Tuulentuvan tiloissa.
- otetaan oma terveys- ja sosiaalineuvontapisti uudeksi kuntouttavan työtoiminnan paikaksi asiakkaille, joita voidaan käyttää esimerkiksi vertaisohjaajina.
- toimitaan yhteistyössä alueen vertaistukiryhmien kanssa jolloin vertaisosaamisen vahvistaminen mahdollistuu ja tätä kautta toipumiskulttuuri alueella voimistuu.
- pohditaan mahdollisuutta yhteistyöhön paikallisten yhdistysten/kokemusasiantuntijoiden kanssa.
- madalletaan kynnystä tulla palveluiden piiriin, tavoittaa palveluiden ulkopuolella olevia sekä antaa asianmukaista ohjausta ja neuvontaa käyttövälineiden jaon ja vaihtamisen lisäksi.
- Tehostetaan päihde- ja mielenterveystiimin toimintaa ja työntekijöiden resurssin käyttöä siten, että se kohdentuu tehokkaasti sekä tuo mahdollisimman suuren terveyshyödyn väestötasolla.
- Lisätään moniammatillista yhteistyötä ja tiedon jakamista alueella.
- Hyödynnetään korjaavan päihdetyön asiantuntijuutta myös ehkäisevässä päihdetyössä.

Jaettava materiaali ja kustannusarvio

Tavoitteena on jakaa käyttövälineitä palautettuja likaisia neuloja vastaan 100-150 kpl/ käynti (millissä kertakäynnillä saa 300 kpl). Mikäli palautettavia välineitä ei ole, voidaan antaa päivystyspakkaus, jossa on välineet kymmeneen käyttökertaan. Pienemmällä kertamäärillä tavoitteena on sitouttaa kävijät säännöllisiin käynteihin. Tavoitteena on myös antaa seksuaaliterveysneuvontaa, jakaa kondomeja ja ohjata niiden käytössä.

Naantalin terveyskeskuksen hoitotarvikejakelusta selvitettyjen hintojen perusteella jaettavan materiaalin kustannukset olisivat seuraavat:

- 5 tuotteen (10kpl/tuote) päivystyspakkauksen hinta: 0,617 € / pakkaus
- 100 tuotteen paketti: 6,23 € - 7,71 € (sis. ruiskut, neulat, tufferit, injektiopyyhkeet, lääkekupit)
- 100 tuotteen paketti: 3,57 € – 5,05 € (sis. vain neulat ja ruiskut)
- NaCl 0,9% ruiskussa 5ml: 0,247 / kpl
- Kondomit: 0,07€/kpl (100kpl = 7€)
- Neulasäiliöt: 0,84 € - 1,69 € /kpl koosta riippuen.

Arvio kuukausikuluista, jos terveysneuvontapisteessä käy päivässä 10 asiakasta ja jokainen saa seuraavia tuotteita kun tuo käytetyt välineet vaihtoon:

- 100 tuotteen paketti (sis. ruiskut, neulat, tufferit, injektiopyyhkeet, lääkekupit) x10 = 62,30 - 77,10 €
- NaCl ruiskuja 5kpl x10 = 12,35 €
- Kondomeja jokaiselle 10 kpl x10 = 7 €
- Neulasäiliöitä menisi pieniä 10 kpl ja isoja meille 5 kpl = 8,4+8,45 yht. 16,85€

Yksi terveysneuvontapäivä maksaisi max. 98,50 - 113,30 €

Kuukaudessa max. 394 - 453,20 €

Jolloin yhden asiakkaan osuus/ käynti = 0,617 € - 11,30€

(Mikäli asiakas ei tuo välineitä vaihtoon saa hän päivystyspakkauksen joka maksaa 0,617€)